

Йордан Йовков - “Серафим” (анализ)

Публикувано от Simonsita на 17.02.2010

Йордан Йовков - “Серафим” анализ

Изкуството на Йовков е изкуство на равновесието и хармонията. Само човек, който обича хората, може да открие толкова красота в тяхната делничност и да насити с такава реноаровска светлина своята проза. Пространството на Йовковите разкази е покрито със здрава система от регламентации и човекът е принуден да се съобразява с тях. Тук властват етническата и социална маркираност, поведенческата стереотипност, координирането на индивида с ритуализираните норми на заобикалящия го свят. Затова и конфликтите с всеобщо приетото обикновено стават основен белег на един от най-интересните герои на писателя, какъвто е и Серафим от едноименния разказ.

Разказът “Серафим” е свидетелство за утвърждаване на хуманността и “добротворчеството” като висши ценности в живота и хорските взаимоотношения, като природни добродетели на обикновения човек от народа и определящи белези на нравствената му изключителност. В чисто етичните си аспекти е убедително разкрит проблемът за любовта, за човешкото благородство и духовна щедрост, които се откриват в привидната чудатост и особеност на образа на Серафим.

Творбата на Йовков е разказ за “малкия-голям” човек, чиято щедрост е неприсъща за околните. Малък и незабележим в битовата си орисия, Серафим без колебание дава последните си пари и пак поема пътя със старото си, износено палто. Неусетно и без поза извършва големия си нравствен и духовен подвиг, а наградата за душата му остава единствено в удовлетворението от запазената хармония със собствените принципи, с личните морални представи.

В регионално оцветения свят на Йовков дрехите функционират на първо място като знак за етническа и регионална принадлежност. Представа за значимостта и високата знакова функция на дрехите дават и напреженията, предизвикани от някакъв стилистичен срыв в облеклото на героя. Нарушеното единство провокира любопитството, предизвиква учудване и желание на всяка цена да се разбере загадката: “Един чудноват човек, нито селянин, нито гражданин, дрипав, окъсан, идеше откъм Енiovото кафене и самси Еню... не можеше да го познае кой е. Посред лято, в тая

страшна жега, той човек беше навлякал дълго зимно палто...а краката му бяха обути с цървули.

Чудат, непривичен и необясним ще остане за Еню не само външният вид на Серафим, но и неговият благороден жест, защото за собствената му закърняла душа чуждата мъка и хорското нещастие нямат особена стойност; защото за него, щом собственото ти палто е “оръфано, разнищено, навред продупчено”, неоправдано е да раздаваш парите си на другите. Така и няма да разбере Еню, че именно в това изпъстрено с кърпки, дрипаво и “разнищено” палто е тайният смисъл на Серафимовото щастие, истинската му наслада от живота.

Повествователната гледна точка е свързана с разкриването на портретните характеристики на героя, но в нея под формата на психологическия детайл-усмивката- са вложени истинските духовни характеристики на личността - широка и добродетелна вътрешна природа.С усмивка идва Серафим сред хората и с усмивка си тръгва. Чуждо е за него раздражението и озлоблението на Еню, когато го молят за пари; чужди са му и сметките ще получи ли обратно средствата или не:”Как тъй ще даваш пари на човек, когото не познаваш?”.Серафим е снел опозицията “свое-чуждо” в името на една универсална хуманност.

Серафим живее не просто под небето, той е центърът на света и затова си ляга точно в средата на мегдана. Той има съзнание за своята мисия и иска да е отворен към всички световни посоки - вятърът като семе да разнесе по земята облагородяващата му сила. От центъра на този малък свят той излъчва нравствена мощ, която заразява Еню с желание за добротворство.

С всичките си камчества, колкото и малко да са те в разказа, Еню е изключително земен човек, практичен и явно с успех наарежда житейските неща.Серафим идва да смени неговата ценностна система, да му даде нов закон и да пренареди живота му. Серафим е окаяно беден. Като е отнел всички блага на земното му тяло, Йовков ги е прехвърлил върху душата, за да бъде в цялостния си живот да бъде пълно подражание на светостта в нейното християнско разбиране.Очите му са “влажни,замъглени,насълзени” - като очите на плача.Сякаш душата на Серафим е във вечен плач над участта на ближния, без да погледне за миг към себе си.Състраданието е простичката философия на героя.

Серафим е незабележим - само едно палто и изразително лице-нищо друго. Кротък; пипа бавно, тихичко си прибира хляба, не поглежда дори преминалата покрай него млада жена, сякаш се бои да не обърка живота край себе си. И гладът на Серафим е особен. Той яде само хляб, реже по малко и сладко дъвче сухите зальци. В общите грижи за тленното си битие Серафим се радва на оскъдицата и Йовков държи да подчертае това-във финала героят хвали скъсаната си дреха “с някаква особена радост в гласа си”.

По особен начин е внушена милостивостта на Серафим. Отново в края на повествованието става ясно, че той всъщност е всемилостив, че години наред постъпва така / “често даваше някому парите си” /.Упованието в Бога и вярата в човека са единствените мотиви на неговия подвиг. Серафим тайно дарява парите си на Павлина. Нито Еню, нито читателят, нито Йовков е разбрал как героят е открил жената, как е разбрал къде живее, кога е станало всички това.Серафим постига свещен статут; в него има нещо изключително, което не е само във външния вид. Птиците, които не разбират нито от дрехи, нито от пари, са го усетили. Те идват без страх, за да се нахранят от добрата ръка на героя. Добротата на Серафим поразява дори безсловесните Божии твари, така че

Еню е обречен да го следва в пътя към доброто.

Представата за Серафим се изгражда не толкова върху непосредствено изобразеното, а предимно върху постъпката. Портретът, миналото и настоящето на героя, които са описани, се оказват несъщественото, а онова, което най-силно говори за нравствената му същност, остава в пропуснатото време."Серафим" започва с описание на портрета на героя."Но най-често очите на Еню се връщаха върху палтото на непознатия:едно време то ще е било синьо...навред кърпено...".А в края е казано:"...но често даваше някому парите си, както ги беше дал тая сутрин на Павлина.Оттогаз на партото му взеха да се явяват тия големи кърпки от сива аба."Кърпките придобиват ново значение, защото причината за тяхното появяване не е толкова сиромашията, колкото доброто сърце на бедняка. Социалната характеристика прераства в нравствена. Акцентът неочаквано пада върху този извод - зад бедната, грозна и неугледна външност се крие благородно сърце.Тази най-значима идея в разказа Йовков внушава чрез художествената функция на пропуснатото време.

Със своето поведение, със своите качества Серафим е идеалният пример за християнин. Той е готов да получи Царството Божие. Като доброволен пленник е константен и някак вечен. Серафим отдавна е възлязъл над времената, в които живее - недосегаем и недостижим за хората, които са останали в тях. Те могат само да му подражават, да се стремят към него, без да го постигат, защото той е посветен. Не е агресивен по отношение на живота, нито към хората, нито към безсловесните твари - той не вика птичките, те сами идват при него. Не е случаен фактът, че точно с разказа "Серафим" Йовков отваря сборника "Женско сърце".

Разказът "Серафим" е свидетелство за изключителността на нравственото и духовно благородство, за съзидателността и човечността на обикновения човек За "чудноватия" Серафим човешкото съществуване не се изразява в трупане на материални блага и богатства. Има далеч нещо по-важно и по-смислено, и то е - любовта между хората. Обикновен, сам социалнонеправдан, Серафим се превръща в най-красноречив изразител на авторовия повик за истинска обич и доброта, за безкористна и всеотдайна хуманност.